

PAPER DETAILS

TITLE: Akademisyenlerin Siber Zorbaliga Yönelik Algiları ve Mücadele Etme Yöntemleri

AUTHORS: Melih Dikmen,Murat TUNCER

PAGES: 675-686

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/786613>

Akademisyenlerin Siber Zorbalığa Yönelik Algıları ve Mücadele Etme Yöntemleri*

Melih DİKMEN¹, Murat TUNCER²

¹Uzman, Fırat Üniversitesi, melihdikmen@gmail.com

²Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, mtuncer@firat.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 22.12.2016

Kabul Tarihi/Accepted: 14.07.2017

e-Yayın/e-Printed: 30.10.2017

DOI: <http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.1806>

ÖZ

Bu araştırmanın amacı akademisyenlerin siber zorbalık kavramına yönelik algılarını ve mücadele etme yöntemlerini belirlemektir. Araştırma nitel araştırma yaklaşımlarından olgubilim (fenomenoloji) araştırması olarak desenlenmiştir. Bu kapsamda çalışma Fırat Üniversitesinde görevli 22 akademisyen üzerinde yürütülmüştür. Akademisyenlerin 5'i Uzman, 7'si Araştırma görevlisi, 5'i Öğretim görevlisi, 4'ü Yardımcı Doçent ve 1'i Doçent unvanına sahiptir. Katılımcıların 15'i erkek, 7'si kadındır. Araştırmacılar tarafından veri toplamak amacıyla ilgili kavramsal çerçeve taramasının ardından uzman kanısına göre şekillendirilen yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış bir görüşme formu oluşturulmuştur. Veriler içerik analizi ve betimsel analiz kullanılarak çözümlenmiştir. Sonuç olarak akademisyenlerin internet ortamındaki siber zorbalık durumlarının farkında oldukları ve siber zorbalıkla başa çıkabilecek birçok yöntemlerinin olduğu, fakat bazı akademisyenlerin arada sırada siber zorbalığa maruz kaldıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Zorbalık, Siber zorbalık, Akademisyenlerin Algısı, Nitel Çalışma

Scholar's Perceptions and Struggle Methods Against Cyberbullying

ABSTRACT

The purpose of this research is to determine the perception and struggle methods of academicians aiming at cyber bullying. The research was designed as a research on phenomenology from qualitative research approaches. In this direction the study was carried out on 22 academicians working at Fırat University. Participants consist of 5 Expert, 7 Research Assistants, 5 Instructors, 4 Assistant Professors and 1 Associate Professor. A structured and semi-structured interview form was formed by the researchers in order to collect data in accordance with the expert's opinion after the related conceptual framework was searched. The data were analyzed using content analysis and descriptive analysis. As a result, academics are aware of cyber bullying situations on the internet and there are many ways that cyber bullying can cope with, but some academicians have occasionally been exposed to cyber bullying.

Keywords: Bullying, Cyber bullying, Perception of academics, Qualitative study

1. GİRİŞ

Teknolojide yaşanan hızlı gelişmeler hayatımızı birçok yönde etkilemektedir. Şöyle ki; evde, işyerinde, sokakta ve birçok yerde kendini gösteren teknolojinin hayatımızı kolaylaştıran yönlerine çeşitli örnekler verilebilir. Bu kolaylaştırıcı olumlu yönlerinin yanında, teknolojinin insanlığın doğasında var olan kin, nefret, intikam vb. gibi zorbalık içeren olumsuz davranışların yansıtılması şeklinde de kullanıldığında görülmektedir. Bunlardan biri de siber zorbalıktır. Siber zorbalık (cyberbullying) kavramını çalışmalarında ilk kullanan kişinin Kanadalı araştırmacı Bill Belsey olduğu ifade edilmektedir (Campbell, 2005). Siber zorbalığın, zorbalık kelimesinden türeyen bir kavram olduğu düşünüldüğünde zorbalığı tanımlamak konu bütünlüğü açısından önemli olacaktır.

Zorbalık kavramına ilişkin en yaygın kullanılan tanım, bu alanda en geniş çaplı ve uzun süreli çalışmalar

kişilerin düzenli bir süre boyunca, bir veya daha fazla kişilerin olumsuz davranışlarına maruz kalmasıdır.” Bazı araştırmacılar (Garrett, 2003; Shariff, 2008) ise zorbalığı, kişinin gerek fiziksel gerek psikolojik olarak baş gösteren saldırgan davranışlara karşı kendisini kötü hissetmesi olarak tanımlamaktadır. Beseg (1989) tarafından yapılan bir diğer tanımda ise, zorbalık güçlü olan bireylerin kendi çıkarları doğrultusunda, güçsüz olan bireye karşı tekrarlı bir şekilde fiziksel veya psikolojik olarak baskı uygulaması sonucu bireyin stres veya acı çekmesine neden olan saldırılar bütünü olarak tanımlamaktadır. Zorbalık kavramıyla birlikte anılan siber zorbalık kavramı ise bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla birey veya gruplara teknik veya ilişkisel tarzda zarar vermek amacıyla yapılan davranışlardır (Arıcak, 2011). Siber zorbalık, birey veya grub halinde başka bir birey veya gruba taciz ve tehdit içeren saldırgan davranışlarda (kötü içerikli yazı veya görüntü gibi) bulunmak amacıyla, iletişim teknolojilerini kullanması ve bu davranışın kasıtlı bir şekilde tekrar ederek devam ettirmesidir (Mason, 2008). Bu bağlamda siber zorbalık, bireylerin uygunsuz görüntülerini gizlice veya araları iyiyken kayıt altına almak, rızası ve haberi olmadan bu görüntüleri sosyal medya platformlarında paylaşmak veya paylaşmakla tehdit etmek, elektronik posta ya da cep telefonu mesajları ile cinsel taciz, tehdit, aşağılayıcı şiddet içeren mesajlar göndermek ve web sayfası hazırlayarak kurbanı ilişkin karalama, iftira gibi birçok saldırgan davranışları kapsamaktadır (Baştürk Akça, Sayımer, Salı ve Ergün Başak, 2014). Siber zorbalık davranışlarında bulunan bireye siber zorba, bu davranışlara maruz kalan birey ise siber mağdur denilmektedir (Hinduja ve Patchin, 2008).

Son zamanlarda farklı ülkelerde birçok araştırmacı (Smith, vd., 2008; Slonje ve Smith, 2008; Kowalski ve Limber, 2007; Juvonen ve Gross, 2008; Ybarra vd., 2006) siber zorbalık kavramı üzerinde çalışmıştır. Bu araştırmacıların siber zorbalık kavramı üzerinde bazı fikir ayrılıkları yaşadıkları görülmektedir. Bunlardan biri de siber zorbalık kavramının geleneksel zorbalığın farklı bir biçimi olup olmadığıdır. Bazı araştırmacılar (Juvonen ve Gross, 2008) siber zorbalığın fiziksel, ilişkisel, sözlü boyutu, dünya çapında yer ve zaman sınırlılığı açısından geleneksel zorbalıktan farklı bir yapıya sahip olduğunu belirtirken, bazı araştırmacılar ise geleneksel zorbalığı içeren davranışların iletişim ve teknoloji araçlarıyla (SMS, e-posta vb.) devam ettirilmesi olarak tanımlamaktadır (Smith, vd., 2008; Slonje ve Smith, 2008). McDonald ve Flood (2012) ve Kowalski ve Limber (2007) zorbalığı, aralarında güç dengesizliği olan kişilerden güçlü olanın güçsüz olana karşı tekrarlayıcı ve kasıtlı olarak yaptığı saldırgan davranışlar olarak, siber zorbalığı ise bu tür saldırgan davranışların bilgi ve iletişim teknolojileri araçlarıyla sürdürülmesi olarak tanımlamaktadır. Bu durum araştırmacıların siber zorbalığı geleneksel zorbalığın devamı olarak nitelendirdiklerini göstermektedir.

Li (2008) ve Smith ve arkadaşlarına (2008) göre siber zorbalıkla geleneksel zorbalığı ayıran farklardan biri zorbalığa maruz kalan mağdurun özelliğidir. Zorbalık davranışlarında bulunan bireylerin bu davranışa maruz kalan bireylere göre fiziksel olarak (boy, kilo vb.) daha üstün olduğu görülürken, siber zorbalıkta bu durum farklılık göstererek zorbalıkta bulunan bireyin fiziksel olarak üstün olmadığı, teknolojik cihazları kullanma yeteneğinin daha üstün olduğu görülmektedir. Bir diğer farklılık ise siber zorbalıkta kısa sürede bir çok kişiye ulaşılabilmesidir. Bu durum siber zorbalığın geleneksel zorbalığa göre kontrol altına alınmasını ve mücadele edilebilmesini zorlaştırmaktadır.

Siber zorbalık davranışlarında bulunan bireylerin internet ortamının anonim niteliğini bir avantaj olarak görmesi (Hoff ve Mitchell, 2009) ve zorbanın mağdura zaman ve mekan kısıtlaması olmadan her an ulaşabilmesi mağduru ani bir zorbalıkla karşı karşıya bırakmaktadır (Strom ve Strom, 2004). Bu durumun zorbayı cesaretlendirmesiyle birlikte kendisinde yüksek bir güç ve kontrol hissi oluşturmaktadır (Milson ve Chu, 2002). Ayrıca zorbanın mağdurdan mekan olarak uzak olması, karşılaşma olasılığının düşük olması ve oluşturduğu olumsuz etkileri doğrudan görememesi zorbanın davranışlarından dolayı rahatsızlık duymamasına

Tablo 1. Siber Zorbalığın Gelenek Zorbalıktan Farkı

Karşılaştırılan Unsur	Geleneksel Zorbalık	Siber Zorbalık
Ortam	Yüz yüze	Elektronik ortam
Sıklık	Giderek azalır.	Giderek artar.
Zaman dilimi	Genellikle okul öncesi, okulda ve okul sonrasında gerçekleşmektedir.	Herhangi bir zaman diliminde gerçekleşmektedir.
Tanıklar/Seyirciler	Olay yerinde bulunanlar	Dünya çapında internete bağlanan herkes.
Kurban üzerindeki etkisi	Küçük ölçekli	Büyük ölçekli
Failin kimliği	Genellikle kurbanı tanıyan biridir.	Genellikle yabancı biridir.
Birincil hedefler	Erkekler	Kızlar
Süre	Kısa süreli	Uzun süreli
Seyirciler	Pasif bir şekilde takip ederler.	Aktif bir konumda olabilirler.
Durumun rapor edilmesi	Yüksek oranda	Düşük oranda
Müdahale	Kabul edilebilir seviyede	Düşük seviyede (seyrek)
Cezalandırıcı eylem	Sık	Seyrek

Tabloda da görüleceği üzere geleneksel zorbalık siber zorbalıktan ortam, yapıma sıklığı, zaman dilimi, tanıklar/seyciler, kurban üzerindeki etkisi, failin kimliği, birincil hedefler, süre, durumun rapor edilmesi, müdahale ve cezalandırıcı eylem bakımından farklılaşmaktadır.

Siber zorbalıkla ilgili yapılan çalışmalar (Sharif, 2006; Eroğlu, 2011 ve Harmon, 2004) incelendiğinde bu saldırgan davranışların altında yatan nedenlerin tam olarak belirlenemediği görülmektedir. Sharif'a (2006) göre intikam almak, eğlence amacı gütmek, ego tatmini gibi durumlar bireylerin siber zorbalık davranışlarına yönelmesine neden olmaktadır. Eroğlu (2011) tarafından yapılan araştırmada aile içerisinde sağlıklı iletişimi olmayan bireylerin bu eksikliği giderebilmek ve yeni sosyal ilişkiler kurabilmek amacıyla internete yöneldiği, bu ortamda tanımadığı kişilerle arkadaşlık kurduğu ve bu kişilerle de gerçek yaşamda buluşmaya yöneldiği belirtilmektedir. Bireylerin ilişki kurma ihtiyacını karşılamak amacıyla sanal ortama yönelmesi, onun siber zorbalıkla karşılaşma olasılığını artırmaktadır. Harmon (2004) kişisel ilişkilerin iyi olduğu dönemlerde cep telefonu kamerasıyla bazı uygunsuz fotoğrafların rahatlıkla çekilebileceği ve ilişkinin ilerleyen dönemlerinde dramatik bir şekilde bozulması sonucunda bu resimlerin web sitelerinde milyonlarca kişinin görebileceği bir hedef olarak kullanılabileceği belirtilmiştir. Ayrıca bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızla değişmesi ve yenilenmesi ebeveynlerin internet ortamında olan gelişmelere tanık olmalarını ve tecrübe etmelerini zorlamaktadır. Bireylerin sanal ortamda karşılaştıkları zorba davranışları ailesiyle paylaşması durumunda bu teknolojilere yönelik kısıtlamayla karşılaşabileceğini düşünerek, bu tür olayları ailesiyle paylaşmak yerine arkadaşlarıyla paylaştıkları görülmektedir (Juvonen ve Gross, 2008; Slonje ve Smith, 2008).

Siber zorbalık davranışları, hem zorbanın hem de mağdurun üzerinde çok önemli sorunlara yol açmaktadır (Eroğlu, 2011). Yapılan çalışmalar, siber zorbalığın öğrencilerin okulda öğrenme yeteneklerini olumsuz yönde etkilediğini (Shariff ve Strong-Wilson, 2005) ve kurbanların bir dizi duygusal etkiye maruz kaldıklarını göstermiştir (Patchin ve Hinduja, 2006). Siber zorbalığa maruz kalan bireylerin yaklaşık üçte birinin kişisel bilgilerinin başkalarına gönderilmesinden veya sanal ortamda yayınlanmasından dolayı utanç duydukları, kendilerini tehdit altında hissettikleri ve duygusal anlamda stres yaşadıkları görülmüştür (Ybarra vd., 2006). Siber zorbalığa maruz kalan bireylerin daha ileriki boyutlarında, yalnızlık, anksiyete, depresyon, teknolojiye kaçınma ve hatta intihar girişimleri görülmektedir (Ybarra ve Mitchell, 2004). Siber zorbalığın bireyler üzerinde bu denli büyük tahribat yaratmasına rağmen, günümüzdeki çoğu bireyin geleneksel zorbalığı büyük bir problem olduğunu düşünürken, sadece küçük bir kısmı elektronik ortamda zorbalığa maruz kaldığını düşünmektedir (Beren ve Li, 2005; Chibbaro, 2007; Keith ve Martin, 2005; Li, 2007).

Pew Araştırma Merkezi tarafından yapılan bir araştırmada Amerikalı yetişkinlerin yaklaşık %75'nin çevrimiçi (anlık) tacize tanık olduğu, %40'ının ise siber zorbalığa maruz kaldığı görülmüştür. Aynı araştırma merkezi siber zorbalık vakalarına ilişkin Amerikada 2819 yetişkin birey üzerinde araştırma yapmıştır. Araştırma

olarak utandırılmak istendiği, %8'i fiziksel olarak tehdit eildiği, % 7'si sürekli tacize uğradığı, %6'sı cinsel taciz davranışlarına maruz kaldığı görülmüştür (Hegman, 2014).

Watkins (2013) tarafından yapılan bir haberde Psikolog Judith Kennedy, yetişkinlere yönelik siber zorbalığın akademik araştırmalarda büyük oranda gözardı edildiğini, ancak zorbanın yaşının artmasıyla birlikte yeni teknolojileri kullanmayı öğrendiği ve kurbanlarının yaş aralığında buna bağlı olarak değişebileceği belirtilmiştir. Ayrıca Dr. Kennedy, yetişkinlerin siber zorbalıkla mücadele etmede kullanabileceği yöntemlerin küçük yaştaki bireylerden çok daha farklı olduğunu ifade etmektedir.

Amerika'da Cyberbullying Research Center 'ın siber zorbalığa maruz kalan yetişkinlerden alınan e-posta ve telefonlarda genellikle bireylerin siber zorbalığın sadece bir ergenlik problemi olmadığını bu nedenle yetişkinleride kapsayacak hizmetlerinde verilmesi gerektiğini vurguladıkları belirtilmektedir. Araştırma merkezi siber zorbalığın yetişkinleri de olumsuz yönde etkilediğini belirterek, ergen bireylerin üzerinde neden daha çok araştırma yapıldığını şöyle ifade etmiştir; okul çağındaki gelişim aşamasından ötürü araştırmalarımızın çoğu genç (ergen) bireyler üzerinde yapılmaktadır. Bununla birlikte mağdur yetişkinler üzerinde de zaman ayrılması gerektiği ifade edilmiştir (Patchin, 2015).

Siber zorbalık konusunda yapılacak çalışmalar, gençlerin ve yetişkinlerin bu kavramı tanımasıyla birlikte teknolojiyi doğru yönde kullanmaya başlaması (Antivirüs kullanma, güvenli şifreler oluşturma vb.), siber zorbalıkla başa çıkma yöntemlerini destekleyecektir (Arıcak, Kınay ve Tanrıku, 2012). Ayrıca bireylerin siber zorbalık davranışlarına karşı bilinçlendirilebilmesi son derece önemlidir. Bu doğrultuda eğitim programlarının geliştirilmesi, öğretmenlerin eğitilmesi, etkileşimli çevrimiçi eğitim programlarının hazırlanması ve bireylerin eleştirel düşünme becerilerinin geliştirilmesi gereklidir (Shariff ve Hoff, 2007).

Alan yazın incelendiğinde akademisyenlerin siber zorbalığa yönelik algılarını ve mücadele etme yöntemlerini araştıran herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Yetişkinler üzerinde yapılan siber zorbalık araştırmalarının sınırlı sayıda olması (Hay, Meldrum ve Mann, 2010; Hinduja, Justin ve Patchin 2013), ayrıca akademisyenlerin interneti yoğun bir biçimde kullanmaları sebebiyle bu kavrama ilişkin fikirleri ve mücadele etme yöntemleri son derece önemlidir.

1.2. Araştırmanın amacı

Bu çalışmanın genel amacı akademisyenlerin siber zorbalığa yönelik algıları ve mücadele etme yöntemlerini araştırmaktır. Bu genel amaç doğrultusunda,

- Akademisyenlerin siber zorbalığa maruz kalıp kalmadıkları,
- Akademisyenlerin internet kullanım amaç ve sıklıkları ve bu her iki değişkene yönelik siber zorbalığa maruz kalma durumları,
- Akademisyenlerin siber zorbalığı nasıl tanımladıkları,
- Akademisyenlerin siber zorbalığa yönelik olarak yaptıkları tanımlarından bu kavram hakkındaki bilgi düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır.

2. YÖNTEM

Bu çalışma, nitel araştırma yaklaşımında olgubilim (fenomenoloji) araştırması olarak desenlenmiştir. Yıldırım ve Şimşek (2005) olgubilim (fenomenoloji) desenini farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanma şeklinde tanımlamışlardır.

2.1. Katılımcılar

Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Önceden belirlenmiş olan ölçütlere karşılık gelen durumların çalışılmasını teşkil eden örnekleme yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu çalışmada katılımcıların belirlenmesinde kullanılan ölçüt, akademisyen olmak olarak

2.2. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların cinsiyet ve unvan bilgilerini belirlemeye yönelik bilgilerden oluşmaktadır. Veri toplama aracının ikinci bölümü yapılandırılmış görüşme formu türünde katılımcıların internet kullanırken en çok tercih ettikleri aygıtları, interneti kullanım amaçlarını, internet kullanım sürelerini, sosyal ağları kullanım sıklıklarını ve siber zorbalığa maruz kalma durumlarını tespit etmeye yöneliktir. Yapılandırılmış görüşme yapı olarak kişinin kendine ait bilgiyi belirli kategorilere göre yanıtladığı anket çalışmalarına ya da tutum ölçeklerine benzetilmektedir (Robson, 1993; Wragg, 1994). Üçüncü bölümde ise akademisyenlere yarı yapılandırılmış formla oluşturulan açık uçlu sorular yöneltilerek görüşleri alınmıştır. Bu kapsamda akademisyenlere siber zorbalık kavramına ilişkin tanımlama yapmaları istenmiş ve siber zorbalık olarak gördükleri durumlara örnek vermeleri istenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme, yapılandırılmış görüşmeden biraz daha esnektir. Bu teknikte, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünü hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağlı olarak değişik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir ve kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntılandırmasını sağlayabilir (Ekiz, 2003). Görüşme yapılan tüm kişilerle aynı temel sorular aynı sıra ile sorulmaktadır. Bu sayede yanıtlayanlar aynı soruları cevaplar; bu nedenle yanıtları karşılaştırılabilir temalandırma olasılığı artmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008:235).

Ayrıca siber zorbalıkla mücadele ederken hangi yöntemleri kullandıklarını maddeler halinde yazmaları istenmiştir. Araştırma kapsamında oluşturulan yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formları alanyazın taramasının ardından uzman kanısına göre şekillendirilmiş, bu kapsamda Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünden üç öğretim üyesinin görüşleri esas alınmıştır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Akademisyenler üzerinde yapılan bu çalışmada verilerin çözümlemesinde betimsel analiz ve içerik analizi kullanılmıştır. Yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler değerlendirilmesinde tanımlayıcı istatistiksel metotlar (Frekans, Yüzde,) kullanılmış, yarı yapılandırılmış görüşme formundan elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. İçerik analizi, belirli kurallar şeklinde oluşturulmuş kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri sistematik bir tekniktir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008:253). İçerik analiziyle elde edilen veriler her iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı kodlanarak kategoriler oluşturulmuştur. Araştırmacılar tarafından yapılan kodlamalar üzerinde Güvenirlik= $\frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}} \times 100$ formülü uygulanmıştır (Miles ve Huberman, 1994: 278). İki araştırmacının kodlamaları arasındaki uyum yüzdesi %86,3 olarak hesaplanmıştır. Uyum yüzdesinin % 70 veya daha üstü olması yeterli görüldüğünden veri analizi açısından güvenilirlik sağlanmıştır. Ayrıca bazı katılımcıların özgün düşüncelerine yer verilmiştir. Veriler kategorilendirildikten sonra SPSS programına girilerek yüzde ve frekans tabloları oluşturulmuştur.

3. BULGULAR

Araştırmada öncelikle akademisyenlerin internet kullanımında tercih ettikleri aygıtlar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu alt amaca yönelik olarak elde edilen bulgular tablo 2'de belirtilmiştir.

Tablo 2. Akademisyenlerin İnternet Kullanımında Tercih Ettikleri Aygıtlara İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Gruplar	f	%
Bilgisayar	11	50,0
Tablet	3	13,6
Akıllı Telefon	7	31,8
TV	1	4,5
Toplam	22	100,0

Tablo 2'de görüldüğü üzere akademisyenlerin internet kullanımında daha çok tercih ettiği aygıt

Tablo 3. Akademisyenlerin İnternet Kullanım Amaçları

Amaç Sırası	Kullanım Amacı	f	%
1	Araştırma yapmak	17	77,3
2	e-posta göndermek	15	68,2
3	Günlük haberleri takip etmek	17	77,3
4	Sosyal paylaşım ağlarını kullanmak	16	72,7

Tablo 3'te görüldüğü üzere akademisyenlerden interneti en çok hangi amaçla kullandıklarını derecelendirerek bildirmeleri istenmiştir. Verilen cevaplara bakıldığında interneti en yoğun olarak kullanım amaçları %77,3 oranında (17 kişi) araştırma yapmak, sonrasında %68,2'lik (15 kişi) oranla e-posta göndermek, üçüncü en çok kullanım amacı olarak %77,3 'lük (17 kişi) oranla günlük haberleri takip etmek, son olarak %72,7 (16 kişi) oranla sosyal paylaşım ağlarını kullanmak olduğu görülmektedir.

Bu araştırmanın önemli bulgularından biri akademisyenlerin siber zorbalığa maruz kalıp kalmadıklarıdır. İfade edilen görüşlere göre akademisyenler çok sık olmasa bile siber zorbalığa maruz kalmışlardır. Bu duruma yönelik görüşlerin dağılımı tablo 4'deki gibidir.

Tablo 4. Akademisyenlerin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumları

Gruplar	f	%
Hiçbir zaman	8	36,4
Arada Sırada	14	63,6
Sıklıkla	-	-
Toplam	22	100,0

Tablo 4'de görüldüğü üzere akademisyenlerin 8'i hiçbir zaman, 14'ü arada sırada siber zorbalığa maruz kalmaktadırlar. Bu noktada cevaplanması gereken bir diğer soru maruz kalınan siber zorbalığın günlük ortalama internet kullanımı ve sosyal ağ kullanımı açısından durumunun ne olduğudur. Bu amaçla eldeki bulgular bir çapraz tabloya dönüştürülerek tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Akademisyenlerin Günlük Ortalama İnterneti Kullanma Süreleri, Sosyal Ağları Kullanım Sıklıkları ve Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumları

		Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumu			
		Hiçbir zaman		Arada sırada	
	Gruplar	f	%	f	%
Günlük Ortalama İnternet Kullanım Süresi	5 Saatten Az	6	75,0	2	25,0
	5-10 Saat	1	9,1	10	90,9
	11-16 Saat	1	33,3	2	66,7
Sosyal Ağları Kullanım Sıklığı	Hiçbir zaman	3	100,0	-	-
	Arada sırada	4	44,4	5	55,6
	Sıklıkla	2	20,0	8	80,0

Tablo 5'de görüldüğü üzere akademisyenlerin günlük ortalama internet kullanımı değişkenine göre 8'i (%36,4) 5 saatten az, 11'i (%50,0) 5-10 saat, 3'ü (%13,6) 11-16 saat olarak dağılmaktadır. Sosyal ağları kullanım sıklıkları değişkenine göre 3'ü (%13,6) hiçbir zaman, 9'u (%40,9) nadiren, 10'u (%45,5) sıklıkla olduğu görülmektedir. Ayrıca siber zorbalığa maruz kalma durumlarına bakıldığında 8'i (%36,4) hiçbir zaman, 14'ü (%63,6) arada sırada olarak dağılmaktadır.

Nicel veya nitel araştırmalarda veri toplama araçlarındaki maddelere verilen yanıtların bir bilgi birikimi veya deneyime bağlı olarak verilir verilmemesi dikkat edilmesi gereken önemli bir konudur. Bunun yanında araştırmaya katılanların araştırma konusuna ilişkin algılarının da bilinmesi araştırmanın geçerliği açısından önem kazanmaktadır. Bu nedenle katılımcılardan siber zorbalık kavramını tanımlamaları istenmiştir. Elde edilen bulgular tablo 6'da özetlenmiştir.

Tablo 6. Akademisyen Görüşlerine Göre Siber Zorbalık Kavramı

Tanımlar	f	%
Bilgi ve İletişim Teknolojilerini birey veya bireylere zarar vermeye çalışmak	6	27,3
Kişisel bilgilerinizi (video, fotoğraf vb.) izinsiz internette paylaşmak veya paylaşmakla tehdit etmek	4	18,2
Elektronik ortamda uygulanan her türlü şiddet	3	13,6
Kişilerin kişisel hesaplarının ve şifrelerini çalmak	4	18,2

3'ü (%13,6) elektronik ortamda uygulanan her türlü şiddet, 4'ü (%18,2) kişilerin kişisel hesaplarının ve şifrelerini çalmak, 1'i (%4,5) sanal ortamda bireyleri rahatsız edecek her türlü davranış, 4'ü (%18,2) sanal ortamda birey veya bireyleri tehdit ederek bir işi yapmaları için zorlamak olarak belirttiği görülmektedir. Bazı akademisyenlerin siber zorbalık kavramına yönelik tanımları şöyledir:

A1 “Siber zorbalık kişiyi elektronik ortamda teknik olarak veya psikolojik olarak zor durumda bırakmaktır.”

A2 “Bilgilerinizin izinsiz paylaşılması, ele geçirilmesi ve dağıtılmasıdır.”

A3 “Elektronik ortamda uygulanan her türlü zorbalık içeren davranışlardır.”

A4 “Bilişim cihazları yoluyla bireylerin bilgilerini elde edip, bu kişisel bilgileri kullanarak bireylere şantaj, mobbing vb. maddi ve manevi zarar vermeye çalışmaktır”

Akademisyenlerin hangi davranışları siber zorbalık olarak tanımladıkları da açıklığa kavuşturulması gereken bir diğer konudur. Akademisyenler tarafından siber zorbalık olarak görülen davranışlar tablo 7'deki gibidir.

Tablo 7. Akademisyen Görüşlerine Göre Siber Zorbalık Olarak Nitelendirilebilecek Davranışlar

Tanımlar	f	%
Çok sayıda e-posta (Spam) göndermek	6	27,3
Bireylerin kişisel ve iletişim bilgilerini (fotoğraf, video vb.) rızası olmadan paylaşmak veya paylaşmakla tehdit etmek	18	81,8
Kişilerin sosyal medya, internet bankacılığı vb. şifrelerini çalmak	15	68,2
Kötü amaçlı yazılımlar kullanmak (virüs)	6	27,3
Bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla kişileri dolandırmaya çalışmak	13	59,1
Sosyal ağlarda kişilerle ilgili yapılan asılsız haberler	13	59,1
Web tarayıcılarının istenmeyen sitelere yönlendirme	2	9,1

Tablo 7'de görüldüğü üzere akademisyenlerin siber zorbalığın tanımına ilişkin verdikleri cevapların dağılımı incelendiğinde, 6'sı (%27,3) çok sayıda e-posta (spam) göndermek, 18'i (%81,8) bireylerin kişisel ve iletişim bilgilerini (fotoğraf, video vb.) Rızası olmadan paylaşmak veya paylaşmakla tehdit etmek, 15'i (%68,2) kişilerin sosyal medya, internet bankacılığı vb. şifrelerini çalmak, 6'sı (%27,3) kötü amaçlı yazılımlar kullanmak (virüs), 13'ü (%59,1) bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla kişileri dolandırmaya çalışmak, 13'ü (%59,1) sosyal ağlarda kişilerle ilgili yapılan asılsız haberler, 2'si (%9,1) web tarayıcılarının istenmeyen sitelere yönlendirmesi olarak belirttiği görülmektedir. Bazı akademisyenlerin siber zorbalık olarak nitelendirdikleri durumlara yönelik ifadeleri şöyledir:

A1 “Bireyin mailini ele geçirerek bu bilgileri şantaj malzemesi olarak kullanmak. Genellikle internet tarayıcılarında şifreler kayıtlıdır. Bireyin kişisel bilgisayarını gizlice kullanarak sosyal medya hesaplarına erişmek ve buradaki bilgileri ele geçirmek.”

A2 “Kişilerin fotoğraflarını veya videolarını rızası olmadan paylaşmakla tehdit etmek. Sanal ortamda kişilerle alay etmek veya küfür etmek. Kişisel şifreleri çalmak. Banka hesaplarına girmek.”

A6 “Sosyal hesapların şifrelerini çalmak, Spam mailleri göndermek, mesaj yoluyla sürekli rahatsız etmek.”

Araştırmada son olarak akademisyenlere siber zorbalığa maruz kalmamak için ne gibi yöntemlere başvurdukları sorulmuştur. Elde edilen bulgular tablo 8'de belirtilmiştir.

Tablo 8. Akademisyenlerin Siber Zorbalığa Maruz Kalmamak İçin Başvurdukları Yöntemler

Tanımlar	f	%
Anti virüs programı kullanırım	17	77,3
Bilinmeyen (Tanınmamış) web sitelerine üye olmam	7	31,8
Kaynağını bilmediğim mailleri açmam	14	63,6
Kişisel bilgilerimi her yerde paylaşmam	15	68,2
Gerçek hayatta tanımadığım kişilerle sanal ortamda arkadaşlık yapmaktan uzak dururum	4	18,2
Güvenlik sertifikalarına sahip sitelerden alış-veriş yaparım	8	36,4
Sanal kart ve sanal klavye kullanırım	11	50,0
Güvenlik derecesi yüksek şifreler oluştururum	18	81,8

Tablo 8’de görüldüğü üzere akademisyenlerin siber zorbalıktan korunabilmek için alınabilecek önlemlere ilişkin cevapların dağılımı incelendiğinde, 17’si (%77,3) anti virüs programı kullanırım, 7’si (%31,8) bilinmeyen (Tanınmamış) web sitelerine üye olmam, 14’ü (%63,6) kaynağını bilmediğim mailleri açmam, 15’i (%68,2) kişisel bilgilerimi her yerde paylaşmam, 4’ü (%18,2) gerçek hayatta tanımadığım kişilerle sanal ortamda arkadaşlık yapmaktan uzak dururum, 8’i (%36,4) güvenlik sertifikalarına sahip sitelerden alış-veriş yaparım, 11’i (%50,0) sanal kart ve sanal klavye kullanırım, 18’i (%81,8) güvenlik derecesi yüksek şifreler oluştururum, 14’ü (63,6) sosyal ağlarda arkadaşlarım dışındaki kişilerin profilindeki bilgileri görmemesi için gizlilik ayarlarını değiştiririm, 11’i (%50,0) web tarayıcılarının şifrelerimi kaydetmesine izin vermem, 4’ü (18,2) kişisel bilgisayarımda misafirler için ayrı oturum açarım, 10’u (%45,5) umuma açık yerlerdeki bilgisayarları mümkün olduğunca kullanmam olarak belirttiği görülmektedir. Bazı akademisyenlerin siber zorbalık olarak nitelendirdikleri durumlara yönelik ifadeleri şöyledir:

A8 “İnternet tarayıcılarının şifrelerimi kaydetmesine izin vermem.”

A3 “Tanımadığım kişileri sosyal medya hesabımda arkadaş olarak kabul etmem.”

A13 “Kişisel fotoğraf veya videolarımı herkesin ulaşabileceği şekilde değil de gizlilik ayarlarını dikkate alarak paylaşırım.”

A16 “İnternet alışverişlerinde sanal kredi kartı kullanırım.”

A19 “Güvenmediğim sitelere girmem ve üye olamam.”

4. SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Akademisyenlerin internet kullanırken en çok tercih ettikleri aygıt, interneti kullanım amacı, internet kullanım süresi, sosyal ağları kullanım sıklığı, siber mağdur olma değişkenlerine göre ve siber zorbalığın tanımı, siber zorbalık olarak nitelendirdiği durumlar, siber zorbalıktan korunmak için alacağı önlemlere yönelik görüşleri şöyledir:

- İnternet kullanımında daha çok bilgisayarı tercih ettikleri görülmektedir.
- Akademisyenler interneti en çok sırasıyla araştırma yapmak, eposta göndermek, haberleri takip etmek, sosyal paylaşım sitelerine girmek amacıyla kullanmaktadırlar.
- Araştırmaya katılan akademisyenlerin birçoğunun arada sırada siber zorbalığa maruz kaldıkları görülmektedir.
- Akademisyenlerin interneti günlük ortalama 5-10 saat kullandıkları, sosyal ağları sıklıkla kullandıkları ve arada sırada siber zorbalık olaylarına maruz kaldıkları tespit edilmiştir.
- Akademisyenlerin günlük internet kullanım süresi ve sosyal ağları kullanım sıklıkları arttıkça siber zorbalığa daha çok maruz kaldıkları görülmektedir.

Akademisyenlerin siber zorbalık tanımına yönelik verdiği cevaplar kategorileştirilerek incelendiğinde sırasıyla bilgi ve iletişim teknolojilerini birey veya bireylere zarar vermeye çalışmak, kişisel bilgilerinizi (video, fotoğraf vb.) izinsiz internette paylaşmak veya paylaşmakla tehdit etmek, sanal ortamda birey veya bireyleri tehdit ederek bir işi yapmaları için zorlamak, kişilerin kişisel hesaplarının ve şifrelerini çalmak, elektronik ortamda uygulanan her türlü şiddet, sanal ortamda bireyleri rahatsız edecek her türlü davranış olduğu görülmektedir.

Siber zorbalık olarak nitelendirdikleri durumlar sırasıyla bireylerin kişisel ve iletişim bilgilerini (fotoğraf, video vb.) rızası olmadan paylaşmak veya paylaşmakla tehdit etmek, kişilerin sosyal medya, internet bankacılığı vb. şifrelerini çalmak, bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla kişileri dolandırmaya çalışmak, sosyal ağlarda kişilerle ilgili yapılan asılsız haberler, kötü amaçlı yazılımlar (virüs) kullanmak, çok sayıda e-posta (spam) göndermek, web tarayıcılarının istenmeyen sitelere yönlendirmektir.

olmamak, gerçek hayatta tanımadığım kişilerle sanal ortamda arkadaşlık yapmaktan kaçınmak, kişisel bilgisayarında misafirler için ayrı oturum açmak olduğu görülmektedir.

Akademisyenlerin internete erişiminde en çok kullandıkları aygıt bilgisayar ve sonrasında akıllı telefon olduğu görülmektedir. Özellikle internete erişimde yoğun olarak kullanılan bilgisayar teknolojisiyle birlikte, akıllı telefonlarında kullanım oranının gitgide arttığı görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2016 verilerinde hanelerde %96,9'unda cep telefonu veya akıllı telefon bulunurken, %22,9'unda masaüstü bilgisayar bulunduğu belirtilmektedir. TÜİK'in 2015 raporunda ise bu oranlar sırasıyla %96,8 ve %25,2'dir. Bu durum internete erişimde mobil teknolojilerin yaygınlaştığının göstergesidir.

Akademisyenlerin interneti kullanım amaçlarına bakıldığında en çok araştırma yapmak, en az sosyal paylaşım ağlarını kullanmak olduğu görülmektedir. Yaylı, Öztürk ve Alabay (2003) tarafından Türkiye'deki akademisyenlerin interneti kullanım düzeylerini belirlemeye yönelik yapılan çalışmada da benzer bulgular ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan akademisyenlerin %65,9'u interneti bilimsel amaçlı kullanırken, %32,6'sı genel amaçlı ve %1,4'ü eğlence amacıyla kullandığı belirtilmektedir. Dursun (2004) tarafından yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinin interneti kullanım amaçlarının başında araştırma yapmak geldiği tespit edilmiştir.

Akademisyenlerin günlük ortalama internet kullanım süreleri ve sosyal ağları kullanım sıklıkları arttıkça siber zorbalığa maruz kalma durumlarının da arttığı görülmektedir. Benzer bulgular Hinduja ve Patchin (2008) tarafından da tespit ettiği görülmektedir. Araştırmada interneti sık kullanan ve kullanmayan bireylerin siber zorbalık mağduriyetleri araştırılmış, siber zorbalık mağduru olan bireylerin interneti daha yoğun kullandıkları tespit edilmiştir. Laird (2012) tarafından yapılan çalışmada sosyal medya hesabı olan bireylerin %90'ının siber zorbalığa maruz kaldığı, fakat bireylerin %42'sinin siber zorbalığa maruz kaldığını düşündükleri ifade edilmektedir. Bu bulgu sonucunda sosyal medyada siber zorbalık mağduriyetlerinin sıklıkla yaşandığı, fakat bireylerin bu durumları siber zorbalık olarak nitelendirmediği görülmektedir. Bu duruma açıklık getirebilmek amacıyla akademisyenlerden siber zorbalığın tanımını yapmaları ve siber zorbalık olarak gördükleri durumları belirtmeleri istenmiştir. Akademisyenlerin siber zorbalık tanımını yapabildikleri ve sosyal medyada karşılaşılabilecek birçok durumu belirleyebildikleri görülmektedir. Bu sonuç Laird (2012) tarafından yapılan çalışmayla karşılaştırıldığında akademisyenlerin diğer bireylere göre sosyal medyada gerçekleşen siber zorbalık durumlarının farkında olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan akademisyenlerin siber zorbalığı tanımlayabildikleri ve siber zorbalıkla mücadele edebilecek bilgi donanımına sahip olmasına rağmen, birçoğunun arada sırada siber zorbalığa maruz kaldıklarının tespit edilmesi ilginç bir bulgudur. Bu bulgu sonucunda, akademisyenlerin internet ortamındaki siber zorbalık durumlarının farkında oldukları, fakat bazı akademisyenlerin bu durumu çok önemsemediklerinden dolayı siber zorbalığa maruz kaldıkları söylenebilir. Ayrıca siber zorbalığa arada sırada maruz kalan akademisyenlerin diğerlerine göre internette daha fazla zaman geçirdikleri görülmektedir. internet ortamında daha fazla zaman geçirilmesi bu ortama duyulan güveni ve aşinalığı artıracığından bazı olumsuz taraflarının görülmesini zorlaştırabileceği düşünülmektedir.

Literatür incelendiğinde yetişkinlere yönelik sınırlı sayıda araştırmaların (Hay, Meldrum ve Mann, 2010; Hinduja, Justin ve Patchin 2013) yapıldığı görülmektedir. Bu araştırmayla birlikte yetişkinlerin siber zorbalıkla mücadele yöntemlerinin, genç ve çocuk yaştaki bireylere göre farklılık gösterdiği söylenebilir. Örnek olarak yetişkin bir bireyin yıllardır kullandığı sosyal medya hesabı üzerinde karşılaştığı siber zorbalık davranışlarından dolayı, bu hesabını kapatması ve yerine yeni bir hesap açması birçok açıdan (iş ağı, arkadaş ağı vb.) zordur. Çünkü gerek iş çevresinden, gerekse arkadaş çevresinden birçok kişiyle yıllardır bu hesap üzerinden iletişime geçmiştir. Fakat genç yaştaki bir bireyde bu durum tamamen farklıdır. Kullandığı bu hesabı kapatarak yerine başka bir hesap açabilir, yeni kendisine ait ayrı sosyal medya platformunda birçok hesap var olduğundan

Araştırmanın bulguları kapsamında verilebilecek öneriler şöyledir;

- Akademisyenlerin fakülte ve okullarda siber zorbalığa yönelik akademik etkinlikler düzenlemesi bu kavramın olumsuz etkilerine yönelik mücadelede önemli olacaktır.
- Sosyal ağlarda yaşanabilecek siber zorbalık mağduriyetlerini önlemek amacıyla, internet ve sosyal medya kullanılırken resmi olmayan sayfa ve profillere itibar edilmemesi önemlidir. Özellikle son zamanlarda bazı bireylerin sosyal ağlarda başka bir isimle (gerçek bir kişinin adıyla yada aslında hiç olmayan bir kişide olabilir) oluşturdukları sahte (fake) hesaplar üzerinden dolandırıcılık yaptıkları görülmektedir. Mağduriyetlerin yaşanmaması adına, gerçek hayatta tanınmayan kişiler sosyal medya ağına eklenmemelidir. Ayrıca sosyal medya ağına var olan bir kişi tarafından benzer isimde ikinci bir arkadaşlık isteği gelmesi durumunda, farklı iletişim kanallarından (e-posta, telefon vb) durumu doğrulamak önemlidir.
- Akademisyenlerin siber zorbalık olarak nitelendirdikleri durumlar arasında, kişi veya firmaların birey veya gruplara çok sayıda e-posta göndermesi yer almaktadır. Elektronik ticaretin düzenlenmesine ilişkin 6563 sayılı kanunun madde 6'sında “*ticari elektronik iletiler, alıcılara ancak önceden onayları alınmak kaydıyla gönderilebilir. Bu onay, yazılı olarak veya her türlü elektronik iletişim araçlarıyla alınabilir*” ifadesi yer almaktadır. Araştırmanın bulgularında hale akademisyenlerin bu durumdan bahsetmesi yasanın ihlal edildiği noktasında şüpheler doğurmaktadır. Ayrıca siber zorbalık olarak nitelendirilen diğer durumlar kapsamında çıkarılan yasaların uygulanabilirliğini denetlemek bu kavramla mücadele açısından önem arz etmektedir.
- Siber zorbalıkla ilgili diğer üniversitelerde görev yapan akademisyenlerle işbirliği içerisinde çalışmalar planlanabilir. Ortak çalışmalar bölge farklılıklarını da ortaya çıkarması açısından önemlidir.
- Üniversitelerde yer alan Bilgi İşlem Daire Başkanlıklarının yaşanabilecek siber zorbalık olaylarına karşı bazı önlemler alması (spam engelleme gibi) önemlidir.

KAYNAKÇA

- Arıca, O. T., Kınay, H. & Tanrikulu, T. (2012). Siber zorbalık ölçeği'nin ilk psikometrik bulguları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (2012-1), 101-114.
- Arıca, O. T. (2011). *Siber zorbalık: Gençlerimizi bekleyen yeni tehlike*. Kariyer Penceresi, 2 (6):10-12
- Baştürk Akca, E., Sayımer, İ., Balaban Salt, J., & Ergün Başak, B. (2014). Okulda siber zorbalığın nedenleri, türleri ve medya okuryazarlığı eğitiminin önleyici çalışmalarındaki yeri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, 2(2), 17-30.
- Belsey, B. (2004). *What is cyberbullying?* Erişim Tarihi:10 Mayıs 2016 tarihinde www.bullying.org/external/documents/ACF6F8.pdf adresinden erişilmiştir.
- Besag, V. E. (1989). *Bullies and victims in schools*. Milton Keynes: Open University Press.
- Beren, T. & Li, Q. 2005. Cyber-harassment: A study of a new method for an old behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32, 265-277.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2008). Bilimsel araştırma yöntemleri. *Ankara: Pegem Akademi*.
- Campbell, M. (2005), “The impact of the mobile phone on young people’s social life”, 24.02.2017 tarihinde <http://eprints.qut.edu.au/3492/> adresinden erişilmiştir.
- Chibbaro, J. (2007). School counselors and the cyberbully: Interventions and implications. *Professional School Counseling*, 11(1), 65-68.
- Creswell, J. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage.

- Gültekin, F. 2008, “*Saldırganlık ve öfkeyi azaltma programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık ve öfke düzeyleri üzerindeki etkisi*”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi
- Hegman, S. (2014). Study: 40% of Adults Experience Cyberbullying. 24.02.2017 tarihinde <http://www.adweek.com/digital/new-study-finds-40-adults-cyberbullying/> adresinden erişilmiştir.
- Hanewald, R. (2008). Confronting the Pedagogical Challenge of Cyber Safety. *Australian Journal of Teacher Education*. Vol 33 (3) 1-16, June 2008.
- Harmon, A. (2004), “*Internet gives teenage bullies weapons from afar*”, *New York Times*, 01.12.2016 tarihinde <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res%3D%2F49E00E6D8133EF935A1575BC0A9629C8B63&scp%3D%2F41&sq%3D%2F4&st%3Dnyt> adresinden erişilmiştir.
- Hay, C., Meldrum, R., & Mann, K. (2010). Traditional bullying, cyber bullying, and deviance: A general strain theory approach. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 26(2), 130-147.
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2008). Cyberbullying: An Exploratory Analysis of Factors Related to Offending and Victimization. *Deviant Behavior*, 29(2), 1- 29.
- Hoff, D. L., & Mitchell, S. N. (2009). Cyberbullying: Causes, effects, and remedies. *Journal of Educational Administration*, 47(5), 652-665.
- Juvonen, J., & Gross, E. F. (2008). Extending the school grounds?—Bullying experiences in cyberspace. *Journal of School health*, 78(9), 496-505.
- Keith, S., & Martin, M. E. (2005). Cyber-bullying: Creating a culture of respect in a cyber world. *Reclaiming children and youth*, 13(4), 224.
- Kowalski, R., M. & Limber, S. P. (2007), “Electronic Bullying Among Middle School Students”, *Journal Of Adolescent Health*, Vol.41, s.22-30.
- Kılıç, N. (2009). *İlköğretim 6, 7, 8. Sınıf öğrencilerinin zorbalık düzeylerinin yordanması (Konya ili Cihanbeyli ilçesi ilçe merkez örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Laird, Sam. (2016). *Cyberbullying: Scourge of the Internet*. 03.03.2016 tarihinde http://mashable.com/2016/03/03/cyberbullying-infographic/#_5DgxlRuBZqd adresinden erişilmiştir.
- Li, Q (2007). “Bullying in the new playground: Research into cyber bullying and cyber victimisation”. *Australasian Journal of Educational Technology*, volume 23, no. 4, pp. 435-454.
- Li, Q. (2008). A cross-cultural comparison of adolescents' experience related to cyberbullying. *Educational Research*, 50(3), 223-234.
- Mason, K. (2008). Cyberbullying: A preliminary assessment for school personnel. *Psychology in the Schools*, 45 (4), 323–348.
- McDonald, P. & Flood, M. G. (2012). *Encourage. Support. Act! Bystander approaches to sexual harassment in the workplace*. University of Wollongong, Australia.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. 1994. Beverly Hills: Sage Publications.
- Milson, A. & Chu, B.W. (2002), “Character education for cyberspace: developing good netizens”, *The Social Studies*, Vol. 9 No. 3, pp. 117-9.
- Olweus, D. (1994). Bullying at school. In *Aggressive behavior* (pp. 97-130). Springer US.
- Patchin, J. W. & Hinduja, S. (2006), “Bullies move beyond the schoolyard: a preliminary look at cyberbullying”, *Youth Violence and Juvenile Justice*, Vol. 4 No. 2, pp. 148-69.
- Patchin J. W. 2015. Advice for Adult Victims of Cyberbullying. 24.02.2017 tarihinde <http://cyberbullying.org/advice-for-adult-victims-of-cyberbullying>, adresinden erişilmiştir.
- Shariff, S. (2006), “Cyber-hierarchies: a new arsenal of weapons for gendered violence in schools”, in Mitchell, C. and Leech, F. (Eds), *Combating Gender Violence In and Around Schools*, Trentham Books, London.
- Shariff, S. (2008). *Cyber-bullying: Issues and solutions for school, the classroom and the home*. New York: Routledge.
- Shariff, S. & Strong-Wilson, T. (2005), “Bullying and new technologies”, in Kincheloe, J. (Ed.), *Classroom Teaching: An Introduction*, David Lang, New York, NY.
- Shariff, S., & Hoff, D. L. (2007). Cyber bullying: Clarifying legal boundaries for school supervision in cyberspace. *International Journal of Cyber Criminology*, 1 (1), 76-118.
- Slonje, R., & Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying?. *Scandinavian journal of*

- TÜİK. (2016). *Türkiye İstatistik Kurumunun 2016 hane halkı bilişim araştırma raporu*. 01.06.2016 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=1>, adresinden erişilmiştir.
- Yaylı, A., Öztürk, Y., & Alabay, M. N. (2003). Türkiye'deki Akademisyenlerin İnterneti Kullanım Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma. *Gaazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(259-277).
- Ybarra, M. L., Mitchell, K. J., Wolak, J., & Finkelhor, D. (2006). Examining characteristics and associated distress related to Internet harassment: findings from the Second Youth Internet Safety Survey. *Pediatrics*, 118(4), 1169-1177.
- Ybarra, M., L. & Mitchell, K., J. (2004). Online aggressor/targets, aggressors, and targets: a comparison of associated youth characteristics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 45, 1308-1316.
- Wahtkins, E. (2013). Cyber bullying against adults: A victim's story 24.02.2017 tarihinde <http://www.news.com.au/technology/cyber-bullying-against-adults-a-victim8217s-story/news-story/5672c70e0981cd1c0ee88420068990c2> adresinden erişilmiştir.